

Nr 266.

Af herr **Gripenstedt**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående hushållningssällskapens verksamhet och organisation.*

En väsentlig del af landtbruksförvaltningen handhafves af hushållningssällskapen. De belopp, som på sådant sätt årligen disponeras, äro ganska afsevärda. Enligt landtbruksstyrelsens berättelse för år 1908 utgjorde sällskapens inkomster, förutom ledamotsafgifter, räntor, hyror, arrenden och diverse poster, *dels* brännvinsförsäljningsafgifter kronor 1,516,276: 05 och *dels* bidrag af staten till skolor, premiering och andra ändamål kronor 707,512: 05, hvarutöfver landstingen bidrogo med kronor 275,880: 51. Sammanlagdt balanserade inkomsterna för året med kronor 2,932,557: 59. När de belopp, med hvilka sällskapen röra sig, äro så betydliga, kan det gifvetvis vara af intresse att ägna någon uppmärksamhet åt det sätt, hvarpå medlen användas, äfven om ingen anmärkning mot detsamma vore af behovet påkallad.

De svenska hushållningssällskapen intaga en säregen ställning. Åsikterna synas vara delade därom, huruvida de utgöra statens organer i egentlig mening eller ej. De flesta anse att de höra hemma till den lokala själfförvaltningen. Men icke förty tagas de alltmera i anspråk för uppdrag från jordbruksdepartementet, landtbruksstyrelsen och landtbruksakademien, och utanför deras egentliga sysselsättning har exempelvis den maktpåliggande egnahemsrörelsen till stor del blifvit dem anförtrodd. Ytterligare kommer detta värf att utvidgas, ifall Kungl. Maj:ts proposition om jordförmedlingsbyråer blir af Riksdagen antagen. I betraktande af den sålunda rådande tendensen att oupphörligt utsträcka hushållningssällskapens verksamhetsområde, vore det af vikt att få gränserna för detsamma klarställda, ty knappast kan det vara till båtnad för sällskapen att verksamheten blir alltför extensiv.

Att våra hushållningssällskap allt från deras uppkomst varit en kraftig häfstång till det svenska jordbrukets och dess binäringars förkofran, torde allmänt erkännas, och utan tvifvel hafva de i sådant hänseende allt framgent en stor uppgift att fylla. Men därvid gäller det för dem liksom för andra organisationer att anpassa sig efter tidens fordringar och att begagna sig af de nya krafter, som stå till buds, särskildt exempelvis kvinnorna, småbruksrörelsen och föreningsväsendet.

De 26 hushållningssällskapens stadgar erbjuda en mångskiftande profkarta af olika bestämmelser. Enligt somliga stadgar är tillträde till sällskapet öppet endast för män, enligt andra kunna till ledamöter väljas för sällskapets ändamål intresserade »personer», hvilket uttryck ju lämnar kvinnornas inval öppet. Emellertid har, såvidt jag känner, ingen kvinna ännu blifvit utsedd till ledamot i något hushållningssällskap mera än en enda helt nyligen i Södermanlands län. För att undanröja bestämdt hinder, där sådant förefinnes, och för att på andra håll underlätta brytandet af gammal sedvänja, borde efter mitt förmenande i alla sällskapens stadgar uttryckligen införas den bestämmelsen att kvinnor såväl som män kunna inväljas såsom ledamöter.

Ett sådant allmänt erkännande af kvinnornas valbarhet borde svårligen möta någon som helst gensaga. I kommunala värf hafva kvinnorna redan användts med framgång och i många grenar af landthushållningen äro de speciellt skickade att verka samt hafva sin särskilda uppgift att fylla.

Jämte kvinnorna skulle äfven, enligt min åsikt, den stora skaran af mindre jordbrukare tillföra hushållningssällskapen många friska krafter, om de dugligaste bland desamma blott ställdes på sin rätta plats, och många mera omedelbara väckelser skulle nog åstadkommas i de djupa lederna, om dessa kände sig hemmastadda i sina hushållningssällskaper. Det kan ej bestridas att från sällskapens sida ägnats ganska mycken uppmärksamhet åt småbruket, men en väsentlig skillnad är att af andra få mottaga hvad man själf bort vara med om att besluta, och äfven i andra frågor än de, som enbart röra dem själfva, vore det rättvist och helt säkert för bägge parterna fördelaktigast att de mindre jordbrukarna finge inom hushållningssällskapen göra sitt behöriga inflytande gällande.

Huru ofta hör man icke småfolket på landet tala om dessa sällskap såsom fullkomligt främmande inrättningar. Äfven många mindre jordbrukare, som äro eller kunde vara medlemmar af sällskapen, finna det lönlöst att där intaga sin plats. »Ungt vin passar ej för gamla flaskor», var det svar, jag nyligen fick från en småbrukare på min fråga, om han ej intresserade sig för sitt läns hushållningssällskap.

Ett faktum är också att, ehuru i sällskapen inväljas ej blott de större jordbrukarna utan äfven åtskillga andra, dock massan af de små stå utanför. Och förvaltningsutskottet, där all makt och inflytande är samladt, rekrytera sig i regeln inom en trängre krets och hafva på sina ställen alltjämt ett nästan byråkratiskt utseende. Dels försvårar valsättet och häfdvunnen praxis tillträde till utskotten för de mindre jordbrukarna och dels ligga ekonomiska hinder i vägen. En sistlidet år i Kristianstads läns hushållningssällskap väckt motion om arfvode till mindre jordbrukare för tjänstgöring i förvaltningsutskottet blef afslagen, och sannolikt är att äfven annorstädes liknande framställningar från enskilda motionärer skulle röna samma öde. Emellertid synes det som om lämpligt vore att inom utskottet förbehålla ett visst antal platser åt representanter för det mindre jordbruket samt att åt utskottsledamöterna utanordna arfvode eller åtminstone resekostnadsersättning.

Här ofvan har i samband med småbruksrörelsen erinrats om föreningsväsendet, hvilket ju också är den förras naturliga komplement. Atskilligt har både i form af organisations- och andra anslag gjorts från det allmännas sida till fromma för de föreningar, som sortera under hushållningssällskapen, såsom kontrollföreningar, tjuvföreningar, andelsmejerier, inköpsföreningar m. m. Konsulenter inom de flesta grenar hafva gått tillhanda med råd och dåd. Senast har staten antagit en småbrukskonsulent. I förbigående sagdt skulle det måhända kunna ifrågasättas, om icke en särskild föreningskonsulentbefattning borde inrättas. Men ehuru sålunda staten direkt eller indirekt lämnat föreningarna bistånd, hafva dessa hvar för sig fått reda sig på egen hand. Måne icke tiden kan vara inne att söka föra alla dessa föreningar hvar inom sitt hushållningssällskaps område närmare tillsammans inom samma ram.

Det har yppats en tendens hos sällskapen att öfvergå till medelbar representation. Man har funnit att ledamöternas antal blifvit för stort för att en allmän församling med beslut af tillfälliga majoriteter vidare skulle med fördel kunna användas. Huruvida icke intresset för hushållningssällskapen ytterligare i vida kretsar minskats genom fullmäktiginstitutionen må vara osagdt. Å andra sidan hafva nog äfven goda skäl anförts för densamma. Emellertid kan det ju mycket bero på genom hvilka valkorporationer de fullmäktige utses. Såsom bekant skall för hvarje hushållningssällskap underlaget bildas af lokala gillen, nämnder eller dylikt. Det var en tid, då dessa primära organisationer voro verkligt lifaktiga, men deras betydelse tyckes mångenstädes vara på återgång, hvilket måhända i främsta rummet beror därpå, att de penningmedel, som anvisats dem, varit otillräckliga. Då nu dessa så att säga officiella rötter för säll-

skapen visa tecken till att tvina, vore det måhända välbetänt att låta de särskilda föreningarna, åtminstone jämsides med gillena, nämnderna etc., utse sällskapet fullmäktige. På detta sätt skulle en närmare växelverkan åstadkommas mellan sällskapet å ena samt föreningarna å andra sidan, och sällskapet blifva en mera allsidig representation för de olika grenarna af landthushållningen.

Det vore otänkbart att på frivillighetens väg åvägbringa någon enhetlig ändring uti de skilda hushållningssällskapens stadgar. Därtill erfordras statens mellankomst. Nu har Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 utfärdat nådigt bref till landtbruksstyrelsen angående allmänna grunder för hushållningssällskapens i riket organisation, att tjäna till ledning vid uppgörande och granskning af förslag till nya stadgar för dylika sällskap eller till förändringar i nu gällande. Dessa grunder, i hvilka för resten icke de synpunkter äro beaktade, som jag särskildt påpekat, komma icke heller att tillämpas i andra fall än då hushållningssällskap själfmant vill ändra sina stadgar och till Kungl. Maj:t för fastställelse inlämna förslag till nya sådana.

Om Riksdagen ansåge önskvärdt och nyttigt att hushållningssällskapens organisation och verksamhet i ofvan angifna hänseende eller eljest modifierades, skulle detta dock lätt låta sig göra. För närvarande erfordras nämligen för åtnjutande af brännvinsförsäljningsmedlens anslag endast att vederbörande hushållningssällskap har af Kungl. Maj:t fastställda stadgar, hvilket för dem alla är fallet. Men intet hindrar emellertid statsmakterna att göra sådan ändring i detta villkor, att för anslaget åtnjutande, stadgarna skola vara af Kungl. Maj:t fastställda i enlighet med de nya grunder, som må anses vare de riktiga.

En kommitté är för närvarande sysselsatt med att utreda på hvad sätt staten, landstingen, hushållningssällskapen och kommunerna må kunna frigöras från beroende af rusdryckshandteringens vinstmedel. Huru kommittén ämnar slutföra sin uppgift är ännu ej bekant, men om dess förslag i hithörande del kommer att gå ut på en aflösning af brännvinsmedlen mot ett fast anslag åt hushållningssällskapen, vore tidpunkten särskildt ägnad att samtidigt åstadkomma den önskade ändringen i mera utprägladt folklig riktning af deras stadgar.

I afbidan härå och under åberopande af hvad ofvan anförts, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes meddela de föreskrifter i afseende på hushållningssällskapens verksamhet och

organisation, till hvilka förestående synpunkter må för-
anleda, samt i de delar, hvartill Riksdagens medverkan
kräfvcs, för densamma framlägga erforderliga förslag.

Stockholm den 27 januari 1911.

Carl Gripenstedt.

I motionen instämma:

<i>Johan Jönsson.</i>	<i>Aug. Larsson.</i>	<i>Adolf Janson.</i>
<i>Aug. Ifvarsson.</i>	<i>Oscar Forssling.</i>	<i>Gustaf Gustafsson.</i>
<i>Georg Kronlund.</i>	<i>Smeds Lars Olsson.</i>	<i>Carl Jansson.</i>
<i>Robert Karlsson.</i>	<i>Johan Olofsson.</i>	<i>J. E. Cervin.</i>
<i>E. Åkerlund.</i>		<i>Karl Martin.</i>
